

ALTUG TANER AKCAM/Türkiye

Öncü | Dava | 27520/07 | Derdest | Nitelikli İzleme | Karar tarihi: 25/10/2011 | Kesinleşme tarihi: 25/01/2012

Davaya İlişkin Açıklamalar

Bu gruptaki davalar, başvurucuların nefrete ve şiddete tahrik etmeyen açıklamaları nedeniyle Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nun çeşitli maddeleri uyarınca haklarında başlatılan ceza yargılamaları nedeniyle ifade özgürlüklerine yönelik haksız ve orantısız müdahaleler ve söz konusu bu müdahalenin yol açtığı tüm topluma yönelik caydırıcı etkiye ilişkindir. (10. Madde İhlali)

Öner ve Türk Dava Grubu, başvurucuların, Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. Maddesinin ikinci fıkrası (terör örgütü tarafından yapılan açıklamaların basılması) ve 7. maddenin ikinci fıkrası ile beraber (yasadışı örgüt lehine propaganda yapılması); Türk Ceza Kanunu 215. maddesi (suçu ve suçluyu övme suçunun) ve 216. maddesi (Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılama) kapsamında haksız bir şekilde mahkûm edilmesi ile ilgilidir. (10. Madde İhlali).¹

Nedim Şener Dava Grubu gazetecilerin terör örgütüne yardım ve yataklık suçu veya Anayasal düzeni ortadan kaldırma gibi ciddi suçlamalar ile ilgili ve yeterli gerekçelerin yokluğunda tutuklu yargılanması üzerinedir.² *Nedim Şener* dava grubu kapsamında incelenen *Mehdi Tanrikulu (No. 2)* başvurusu ayrıca terör örgütü lehine propaganda yapmak olarak adlandırılan suçun hatalı bir şekilde Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100. maddesi kapsamında belirlenen suç tipleri arasında kabul edilmesinden hareketle başvurucunun özgürlük hakkının ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesi ile ilgilidir. (5. ve 10. madde İhlali)

Altug Taner Akcam Dava Grubu, AIHM tarafından 'kanun kalitesi' nde olmadığı ve 'kabul edilemez şekilde geniş yorumlandığı' tespit edilen Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi (Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını ve askeri teşkilatı olmak üzere organlarını alenen aşağılama suçu) kapsamında yapılan yargılamalar ile ilgilidir. (10. Madde İhlali)

Artun ve Güvener Dava Grubu Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesi ve 299. maddesi³ uyarınca kamu kurumlarına, görevlilerine ve Cumhurbaşkanı'na hakaret suçu kapsamında başvurucuların mahkûm edilmesi itibarıyla ifade özgürlüğü haklarına karşı haksız bir müdahalede bulunulması üzerinedir.

Kararların İcrası:

Komite mevcut dava grupları ile ilgili olarak gerçekleştirmiş olduğu 1369. Toplantısı'nda (Mart 2020) (DH) yapmış olduğu incelemede özellikle:

¹ *Öner ve Türk, Incal* başvurusu ile birlikte 116 diğer başvuru kapsamından bireysel önlemlerin yerine getirilmesini takiben öncü olmuştur. (Bkz. Nihai Karar CM/ResDH(2018)356).

² *Mehmet Hasan Altan ve Şahin Alpay* başvurularında başvurucular TCK'nın 309, 311, 312. maddeleri ile bağlantılı olarak TCK 220 ve 314. maddeleri (cebir ve şiddet kullanarak Anayasal düzeni, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ve hükümeti ortadan kaldırmak ve terör örgütüne üye olmamakla birlikte terör örgütü adına suç işlemek suçu) kapsamında tutuklanmıştır.

³ TCK 299. maddesi uyarınca Cumhurbaşkanı'na hakarete bir yıldan dört yıla kadar ve suçun alenen işlenmesi halinde 1/6 oranında artırılması suretiyle hapis cezası öngörülmektedir. Buna karşılık, TCK'nın 125. maddesi üç aydan iki yıla olmak üzere ve suçun alenen işlenmesi halinde 1/6 oranında artırılması suretiyle hapis cezası öngörülen hakaret suçunu düzenleyen genel hükümdür. Suçun kamu görevlisine karşı işlenmesi halinde ceza bir yıldan az olamaz.

- Yetkilileri mevzuatta değişiklik yapmak üzere değerlendirmede bulunmaya davet etmiş ve Komite'nin önceki kararları ve AİHM içtihadı dikkate alınarak Türk Ceza Kanunu'nun 301.maddesinin gecikmeksizin gözden geçirilmesi çağrısında bulunmuş;
- Yetkili makamlardan, bu dava gruplarındaki suçlara ilişkin olarak toplam kovuşturma ve mahkûmiyet sayısını gösteren ayrıntılı istatistiksel bilgi ile ayrıca Mahkeme'nin içtihadı uyarınca basın özgürlüğüne atfedilen özel önem göz önünde bulundurularak yargılanan, hüküm giyen, tutuklu yargılanan ve hapis cezası alan gazetecilerin sayısı hakkında ilgili suçlamaların detayları da dahil olmak üzere bilgi sunmasını talep etmiş;
- Yetkili makamları, ceza hukukunun ifade özgürlüğü hakkı ile uyum içerisinde uygulanması ile ilgili olarak hâkimler ve savcılar için eğitim ve değerlendirme yapmaya devam etmeye teşvik etmiştir; Türk toplumunda ifade özgürlüğüne değer verildiği ve ceza hukukunun onu kısıtlayacak şekilde kullanılmaması gerektiğinin altını çizmek için üst düzey siyasi bir mesaj göndererek söz konusu önlemleri güçlendirmeye davet etmiş;
- Avrupa Mahkemesi tarafından benzer konularda hak ihlali tespit edilen kararların sayısı göz önüne alındığında, bu konuların Komite önünde uzun süredir beklemekte olduğu ve duruma ilişkin mevcut bilgilerin açıkça endişe kaynağı olduğu dikkate alınarak; Komite bir sonraki toplantıya kadar somut bir şekilde gelişim kaydedildiğinin ortaya konulamaması durumunda, Sekreteryaya bu dava gruplarının bir sonraki incelemesinde değerlendirmek üzere geçici bir karar taslağı hazırlama talimatı vermiştir.

Komite'nin son incelemesine cevaben yapılan bildirimler aşağıda özetlenmektedir. (Eylem Planı: DH-DD(2021)379, Ek Bilgi Paylaşımı: DH-DD(2021)62).

Bireysel Önlemler

Başvuruculardan hiçbiri AİHM tarafından Sözleşme'nin ihlal edildiğii tespiti ile bağlantılı suçlar sebebiyle mahkûm ve tutuklu değildir.

Öner ve Türk Dava Grubu

Döner ve Diğerleri, Yıldırım, Kalkan (54698/13), Kalkan (21196/12), Akyüz ve Aktaş ve Diğerleri başvuruları bakımından yeniden başlatılan yargılamalar kapsamında bütün başvuruçular beraat etmiştir. *Gürbüz* başvurusunda ise Yargıtay zamanaşımı gerekçesiyle davanın düşmesine karar vermiştir. *Öner ve Türk, Müdür Duman, Zengin ve Çakır, Polat, Uçar, Dağtekin (69448/10), Dağtekin (33513/11), Taş Çakar, Kiliç, Ete, Yıldız, Aramaz, Güler ve Uğur, Altun ve Diğerleri, Abay, Baydemir, Bakırhan, Yurtdaş ve Söylemez ve Yamaç* başvuruları bakımından başvuruçular, AİHM kararını takiben yeniden yargılama talep etmeye hak kazanmış ancak bu haklarını kullanmamıştır.

Bayar, Kınık, Ali Gürbüz, Mart ve Diğerleri, Mehdi Tanrıkulu, Cin, Kok, Güllü ve Nejdet Atalay başvuruları kapsamında yargılamaların yeniden başlatılmasına izin verilmiştir ve yargılamalar devam etmektedir. *Aktan ve Bakır* başvurularında başvurular yeniden yargılama talebi değerlendirilmektedir. *Özer ve Süer* başvurularında ise başvuruçuların yeniden yargılama talep süresi sona ermemiştir. *Arslan ve Diğerleri* başvurusunda Olcay Bayraktar'ın yeniden yargılama talebi ilgili mahkeme tarafından reddedilmiştir.

*Selahattin Demirtaş (No. 3)*⁴ başvurusu kapsamında yargılamanın yeninde başlatıldığına dair bilgi paylaşılmamıştır.

Nedim Şener Dava Grubu

Beş başvuru serbest bırakılmış ve üç başvuru ise isnat edilen suçlamalar karşısında beraat etmiştir. *Şahin Alpay ve Ragıp Zarakolu*'nun yargılamaları devam etmektedir.

Altuğ Taner Akçam Dava Grubu

Altuğ Taner Akçam başvurusu kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile ve *Dilipak* başvurusunda ise yargı süreci zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle sona ermiştir. Adalet Bakanlığı, *Balbal* başvurusu kapsamında kovuşturma aşamasına geçilmesine izin vermemiştir. *Güzel* başvurusunda mahkûmiyet kararı kaldırılmıştır. *Özer (No. 2)* başvurusu kapsamında başvuru AİHM kararını takiben yeniden yargılama talep etmeye hak kazanmış ancak bu hakkını kullanmamıştır. *Erkanlı* başvurusunda başvuru adli sicil kaydı tamamıyla silinmiştir. *Demirtaş (37048/97)* başvurusunda başvuru adli sicil kaydı arşive kaldırılmıştır ve adli sicil kaydının tamamıyla silinebilmesi için gereken sürenin sona ermesi beklenmektedir.

Artun ve Güvener Dava Grubu

Artun ve Güvener başvurusu kapsamında başvuru yapan kişiler yeniden yapılan yargılama sonucunda beraat etmiştir. *Ali Çetin* başvurusunda ise başvuru hakkında verilen mahkûmiyet kararı 2009 yılında kaldırılmıştır. *Zümrüt, Sevinç ve Önal (No. 2)* başvurusunda ise başvuru yapan kişiler, AİHM kararını takiben yeniden yargılama talep etmeye hak kazanmış ancak bu haklarını kullanmamışlardır. *Uzan, Seğmen Demir ve Ataç* başvurularında ise başvuru yapan kişilerin yeniden yargılanmasına izin verilmiştir ve yargılamalar devam etmektedir.

Genel Önlemler

Yetkililer *Öner ve Türk, Nedim Şener, Altuğ Taner Akçam ve Artun ve Güvener* dava grupları ile ilgili olarak önceki bildirimlerinde belirtmiş oldukları 2008 ve 2019 yıllarında yapılan mevzuat değişikliklerini tekrarlamıştır.

Yetkililer, uygulamada Sözleşme 'ye uygun bir anlayışın geliştiğini ve alınan önlemlerin etkili olduğunu belirtmiş ve yeni ihlallerin meydana gelmesini önleyecek düzeyde olduğunu iddia etmiştir. Yetkililer bu iddiayı desteklemek amacıyla *Öner ve Türk, Altuğ Taner Akçam ve Artun ve Güvener* dava grupları ile ilgili olarak dört Anayasa Mahkemesi kararı, altı Yargıtay ve dört Bölge Adliye Mahkemesi kararı sunmuştur. Söz konusu kararlar 2015 ile 2021 yılları arasında verilmiştir.

Nedim Şener Dava Grubu kapsamında yapılan ek bildirimde ise yetkililer tutuklu veya mahkûm olmak üzere ceza evine kabul edilen kişilerin mesleği ile ilgili olarak herhangi bir istatistiki verinin mevcut olmadığını belirtmiştir. Yetkililer ayrıca bazı tutukluların kendilerini gazeteci olarak tanıttığını ancak bu kişilerin basın kartı bulunmadığını belirtmiştir. Yetkililer bu kişilerin hukuka uygun bir şekilde yürütmüş oldukları gazetecilik faaliyetleri sebebiyle değil bireysel veya organize olmak üzere suçla ilgili eylemleri sebebiyle soruşturulduğuna veya yargılandıklarına dikkat çekmiştir.

⁴ *Selahattin Demirtaş (No. 3)* (8732/11) başvurusu Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi uyarınca başvuru hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçu kapsamında başlatılan ceza yargılaması ile ilgilidir. *Selahattin Demirtaş (No. 2)* [GC], 14305/17, 22 Aralık 2020 başvurusu Bakanlar Komitesi tarafından ayrıca incelenmektedir. İlgili başvuru, başvuru sahibi silahsız örgüt üyesi olmak (TCK md. 314) ve suç işlemeye tahrik (TCK md. 214) dahil olmak üzere Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun birçok maddesi uyarınca yakalanması ve tutuklanması ile ilgilidir.

Altuğ Taner Akçam Dava Grubu ile ilgili olarak Cumhuriyet Savcıları tarafından TCK'nın 301. maddesi kapsamında soruşturma başlatılmaksızın verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarının istatistikî verileri paylaşılmıştır. 2018, 2019, 2020 yıllarına ve 21 Mart 2021 tarihine kadar savcılar tarafından sırasıyla 38,682, 119,620, 141,975 ve 46,805 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Bu veriler ışığında, kovuşturmayaya yer olmadığına dair verilen kararlar ile benzer ihlallerin önleniği savunulmuştur.

Yetkililer, yüksek mahkemelerin emsal kararlarına atıfla, TCK'nın 301.maddesinin dar bir şekilde yorumlandığını ve bu yorumun kendi görüşlerine göre AİHM tarafından belirlenen kriterler ile uyum içerisinde olduğunu belirtmiştir. Yetkililer ayrıca TCK'nın 301. maddesinde düzenlenen suçta benzer düzenlemelerin diğere üye devletlerde de olduğunu ileri sürmüştür. Yetkililer bu kapsamda sadece sağlanan hukuk güvencelerin Sözleşme'ye ve AİHM'nin tespitlerine uygun bir hale gelmediğini aynı zamanda Sözleşme ile uyum içerisinde bir uygulamanın da geliştiğini ileri sürmüştür.

Artun ve Güvener Dava Grubu ile ilgili olarak, Yetkililer, TCK'nın 299. maddesinde düzenlenen suç bakımından kovuşturma aşamasına geçilebilmesini Adalet Bakanlığı'nın iznine tabi tutan ve bununla beraber kararlara karşı yapılan itirazların usulünde yapılan mevzuat değişikliğinin TCK'nın 299. maddesinin uygulamasından kaynaklı endişeleri giderebilecek düzeyde olduğunu iddia etmiştir.

Yetkililer ayrıca 2019 tarihli Yargı Reformu Stratejisi kapsamında verilen bilgileri tekrarlamıştır. Yetkililer, bununla beraber, 2 Mart 2021 tarihli yeni İnsan Hakları Eylem Planı'na dair bilgi vermiştir. Dokuz amaç, 50 hedef ve 393 faaliyet içeren Eylem Planı'nın önümüzdeki iki yıl içerisinde hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Eylem Planı'nda açıklanan hedeflere atıfla, yetkililer en geniş şekilde ifade özgürlüğü bakımından hukukî güvencelerin sağlanması için ilgili mevzuatın uluslararası insan hakları standartları ışığında gözden geçirileceğini belirtmiştir.

- *MLSA (Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği) (DH-DD(2021)472) ve İFÖD (İfade Özgürlüğü Derneği) (DH-DD(2021)497) Tarafından Yapılan Madde 9.2 Bildirimi* _

Gazetecilerin ve insan hakları savunucularının yakın tarihli yargılamalarına dair emsaller ve aşağıda açıklanacağı üzere istatistikî veri sunan STK'lar Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerin bireylerin şiddet veya nefrete tahrik etmeyecek şekilde ifade özgürlüğü haklarını kullanmaları sebebiyle yargılanmalarını engelleme noktasında yetersiz kaldığını savunmuştur.

İlgili STK'lar 2019'da yapılan yasa değişikliğine rağmen Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamının fazlasıyla geniş olduğunu belirtmiştir. STK'lar Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin sıklıkla gazetecilere yönelik olarak uygulandığını ve hatta sade vatandaşların bile sosyal medya paylaşımları sebebi ile 'terör propagandası' yapmak suçlaması ile hedef alındığını ifade etmiştir. MLSA'nın Şubat 2019-Mart 2020 tarihleri arasında özellikle gazeteciler olmak üzere akademisyenler, yazarlar, avukatlar, insan hakları savunucuları gibi farklı mesleklerden kişilere yönelik suçlamalar kapsamında Türkiye'nin 15 farklı ilinde yürütülen dava gözlem çalışmalarına dair İfade Özgürlüğü Dava İzleme Raporu Temmuz 2020'de yayınlanmıştır. Raporda belirtildiği üzere, 169 davanın 98'inde (%60) sanıklar terör ile bağlantılı suçlar sebebiyle cezalandırılmış, gazetecilerin Terörle Mücadele Kanunu kapsamında düzenlenen suçlar sebebiyle cezalandırılması istenen davaların %76'sında, savcılık delil olarak gazetecilerin gazetecilik faaliyetlerini dayanak göstermiştir (sosyal medya paylaşımları, yayınlanan makaleler ve haberler, TV yayınlarında yapılan açıklamalar, TV haberciliği kapsamında canlı yayında yapılan duyurular). Bu süre zarfında toplan 89

gazeteci mahkûm edilmiştir. MSLA'nın kayıtlarına göre 21 Nisan 2021 itibariyle 69 editör, muhabir, köşe yazarı ve basın mensubu medya çalışmaları sebebiyle tutuklu bulunmaktadır.

İFÖD, hükümetin 7 Aralık 2021 tarihli bildirimini ile daha önceki eylem planlarında Komite'nin dikkatine sunulan mevzuat değişikliklerini tekrarladığını belirtmektedir. İFÖD, emsal kararlar sunarak bölge adliye mahkemesi kararları aleyhine temyiz yolunu getiren düzenlemenin ifade özgürlüğü hakkının korunması bakımından güçlendirici olmadığını aksine bireylerin Anayasa Mahkemesi'nden karar alabilme hakkını geciktirdiğini ileri sürmüştür. TCK'nın 301 ve 299. maddeleri kapsamındaki yargılamalara ve mahkûmiyet kararlarına dair istatistikleri sunarak İFÖD, savcıların hükümete ve devlet kurumlarına yönelik eleştirilerin susturulması amacıyla her iki hükümde düzenlenen suçlara her zamankinden daha çok başvurduğunu belirtmiştir. Bununla beraber, söz konusu hükümlerin gazeteciler, akademisyenler, sanatçılar, siyasetçiler ve sade vatandaşlar olmak üzere eleştirilen düşüncelerin susturulması ve cezalandırılması suretiyle istismar edildiğini ve bu durumun geniş kapsamlı bir caydırıcı etkiye sebep olduğunu ifade etmiştir.

Yetkililer, cevaben, değerlendirilen dava grubu ile ilgili olarak 2008 ve 2019 yılları arasında yapılan mevzuat değişikliklerini tekrar etmiştir. Yetkililer ayrıca, STK'lerin bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı temyiz hakkının olumsuz sonuçları olduğu yönündeki tespitini reddetmiştir. Yetkililer, STK'ler tarafından sunulan istatistiklerin bir temeli bulunmadığını, abartılı olduğunu ve siyasi yorumlar içerdiğini iddia etmiştir.

Bakanlar Komitesinin Son İncelemesi

Referans Metinler:

DH-DD(2021)379, DH-DD(2021)62), DH-DD(2020)139, DH-DD(2020)20, DH-DD(2020)36, DH-DD(2020)64, CM/Del/Dec(2020)1369/H46-33

Notlar ve Sorunlar:

Başvuru	Dava	Karar Tarihi	Kesinleşme Tarihi	Sınıflandırma Kategorisi
ÖNER VE TÜRK DAVA GRUBU				
51962/12	ÖNER VE TÜRK DAVA GRUBU (Başvuruların Listesi CM/Notes/1406/H46-35-app)	31/03/2015	30/06/2015	Yapısal ve Karmaşık Problem
NEDİM ŞENER DAVA GRUBU				
38270/11	NEDİM ŞENER	08/07/2014	08/10/2014	Yapısal ve Karmaşık Problem
53413/11	ŞİK	08/07/2014	08/10/2014	
16538/17	ŞAHİN ALPAY	20/03/2018	20/06/2018	
13237/17	MEHMET HASAN ALTAN	20/03/2018	10/09/2018	
15064/12	RAGIP ZARAKOLU	15/09/2020	15/12/2020	
ALTUG TANER AKÇAM DAVA GRUBU				

27520/07	ALTUĞ TANER AKÇAM	25/10/2011	25/01/2012	Karmaşık Problem
29680/05	DİLİPAK	15/09/2015	02/05/2016	
6586/05	GÜZEL No. 3	24/07/2007	24/10/2007	
871/08	ÖZER No. 2	26/01/2010	26/04/2010	
66327/09	BALBAL	10/10/2017	10/10/2017	
37048/97	DEMİRTAŞ NURETTİN	09/10/2003	Dostane Çözüm	
37721/97	ERKANLI	13/02/2003	Dostane Çözüm	
ARTUN VE GÜVENER GRUBU				
75510/01	ARTUN AND GÜVENER	26/06/2007	26/09/2007	Karmaşık Problem
30905/09	ALİ ÇETİN	20/06/2017	20/06/2017	
70607/12	ATAÇ	17/12/2019	17/12/2019	
324/10	DEMİR	07/01/2020	07/01/2020	
44982/07	ONAL (No. 2)	02/07/2019	02/10/2019	
11314/10	SEĞMEN	17/03/2020	17/03/2020	
57878/10	SEVİNÇ	24/03/2020	24/03/2020	
30569/09	UZAN	20/03/2018	10/09/2018	
27167/12	ZÜMRÜT	17/03/2020	17/03/2020	

7-9 Haziran (DH) Tarihli 1406. Toplantı Notları:

Bireysel Önlemler

Öner ve Türk Dava Grubu

Yetkililer, *Selahattin Demirtaş (No. 3)* başvurusu kapsamında yeniden yargılama yapılmasına dair bilgi sağlamaya davet edilmelidir. *Bayar, Kınık, Ali Gürbüz, Mart ve Diğerleri, Mehdi Tanrıkulu, Cin, Kok, Güllü, Nejdet Atalay, Aktan ve Bakır* başvuruları ile ilgili olarak yapılan yeninden yargılamanın sonucuna dair bilgi verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. *Özer (No. 3)* ve *Süer* başvurularında olası yeniden yargılama talepleri bakımından bilgi verilmesi gerekmektedir.

Arslan ve Diğerleri başvurusu kapsamında başvurusunun (Olca Bayraktar) yeniden yargılama talebinin reddi üzüntü ile karşılanmıştır. Dolayısıyla, ret talebinin gerekçesine, kararın kesin olup olmadığına ve bu durum karşısında yetkililer tarafından *restitutio in*

integrum yükümlülüklerine uygun olarak öngörülen veya yerine getirilen başka bir önlemin bulunup bulunmadığına dair bilgi verilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Nedim Şener Dava Grubu

Şahin Alpay ve Ragıp Zarakolu'nun derdest olan davaları bakımından bilgi verilmesi beklenmektedir. Bu davalar ile ilgili olarak AİHM'nin başvuruçuların gazetecilik çalışmalarını sebebiyle yargılanması ve tutuklanması sebebiyle Sözleşme'nin 5 (1) ve 10. maddelerinin ihlal edildiği yönündeki hükmü unutulmamalıdır. Her ne kadar, başvuruçular tutuklu yargılanmamakta ise de yargılamalar devam etmektedir. Komite, yetkililerden derdest dosyalara dair ve özellikle bu yargılamaların AİHM'nin tespitleri ve başvuruçuların ifade özgürlüğü hakkı ile nasıl bir uyum içerisinde olduğuna dair açıklama yapmasını talep edebilir.

Genel olarak, bu dava grubunda bulunan başvuruçular, ifade özgürlüğü hakları üzerindeki caydırıcı etkiden olumsuz etkilenen gazetecilerdir. Her ne kadar ayrıca bireysel bir önleme gerek bulunmamakta ise de başvuruçuların 10. Madde kapsamında sahip oldukları haklardan yararlanabilmeleri için genel önlemlerin etkili bir şekilde yerine getirildiğinin ortaya konulabilmesi gerekmektedir.

Altuğ Taner Akçam Dava Grubu

Nurettin Demirtaş (37048/97) başvurusu kapsamında verilen dostane çözüm kararı ile ilgili olarak başvuruçunun medeni ve siyasi hakları dahil olmak üzere verilen mahkumiyeti kararının bütün sonuçlarıyla ivedilikle ve tamamıyla ortan kaldırıldığına dair bilgi verilmesi gerekmektedir.

Artun ve Güvener Dava Grubu

Uzan, Seğmen, Demir ve Ataç davaları bakımından yeniden başlatılan yargılamaların sonucuna dair bilgi verilmesi beklenmektedir.

Münferit Davaların Kapanması

Son olarak, Komite'nin uygulamasına uygun olarak daha fazla bireysel bir önleme gerek duyulmayan aşağıdaki başvurular kapsamında incelemenin sona erdirilmesi teklif edilmiştir: Polat, Uçar, Dağtekin (69448/10), Dağtekin (33513/11), Taş Çakar, Kılınc, Ete, Yıldız, Aramaz, Altun ve Diğerleri, Abay, Baydemir, Bakırhan, Yurtdaş ve Söylemez, Yamaç, Yıldırım, Kalkan (54698/13), Kalkan (21196/12), Akyüz, Aktaş ve Diğerleri, Zümrüt, Ali Çetin, Önal (No. 2), Dilipak, Özer (No. 2), Erkanlı Nihai karar taslağı ektedir.

Genel Önlemler

Türkiye'de ceza hukukunun popüler olmayan görüşte olan ve eleştirel ifadelerde bulunan gazetecilere ile birlikte diğer vatandaşlara orantısız bir şekilde uygulanması birçok karar kapsamında 20 yıldır Komite nezdinde incelenmektedir. Özellikle Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu olmak üzere Türkiye'de mevzuattaki ilgili bazı hükümlerin ve bu hükümlerin savcılar ve hakimler tarafından geniş bir şekilde yorumlanması Sözleşme'nin ortaya koyduğu değerlere ve Mahkeme'nin tespitlerine ters düşmektedir. Hâkim ve savcılarının ilgili hükümleri yorumlanmasından ve uygulamasından kaynaklanan sistematik problemler Türkiye'de ifade özgürlüğü hakkına aykırı hareket ediliyor olması itibariyle sıklıkla Sözleşme'nin ihlal edilmesi ile sonuçlanmaktadır.

Bazıları yakın tarihli olaylarla ilgili olmak üzere sadece 2020 yılında AİHM ifade ve düşünce özgürlüğünün ihlal edildiğine dair 31 karar vermiştir. Böylelikle, Türkiye aleyhinde verilen

10. madde ihlallerinin sayısı toplamda 387'ye ulaşmıştır. Bu rakam ise herhangi bir üye devlet hakkında verilen ihlal kararı sayısından fazladır.⁵

Ayrıca, yakın tarihli Parlamenter Meclisi Kararları hala ciddi derecede endişe duyulan konuların mevcut olduğuna işaret etmektedir. Bu kapsamda, 25 Ocak 2021 tarihli Parlamenter Meclisi'nin 'Meclis İzleme Usullerinin Gelişimi (Ocak-Aralık 2020)' kararında Türkiye, muhalif siyasetçiler, insan hakları savunucuları, gazeteciler ve akademisyenler dahil olmak üzere eleştirel görüşleri sistematik olarak yargılamalara ve soruşturmalara tabi tutmaktan kaçınmaya davet edilmiştir. Bununla beraber, Türkiye'ye temel hak ve özgürlükleri koruma ve Terörle Mücadele Kanunu'nu ve Türk Ceza Kanunu'nu uygulaması ve yorumu itibarıyla AİHM'nin yorumladığı şekilde Sözleşme'ye uygun hale getirmek için yasa değişikliği yapmaya ve/veya dar bir şekilde yorumlanmasını sağlamaya davet etmiştir.

Benzer şekilde, 2021 tarihli raporunda, İzleme Komitesi, demokrasi, hukuk üstünlüğü ve insan hakları konularında yaşanan olumsuz gelişmelerden kaygı duyduğunu belirtmiştir. Raporda, özellikle terörle bağlantılı suçlamalar nedeniyle gazetecilerin maruz kaldığı yaptırımların arttığına ve adli yollarla taciz edildiklerine ve özellikle sivil toplum olmak üzere eleştirel veya karşıt görüşleri bulunan kimselerin susturulduğuna dikkat çekilmiştir. Son olarak, Parlamenter Meclis yakın tarihli 'Türkiye'de demokratik kurumların işleyişi'⁶ ile ilgili olarak vermiş olduğu kararında gazetecilerin durumu ile birlikte ifade ve basın özgürlüğü konularında duyduğu kaygıyı yinelemiştir. Cezaevlerinde cezaları infaz edilen çok sayıda gazetecinin, gazeteci olmaları sebebiyle yargılanması veya oto sansür uygulamaları endişe vermeye devam etmektedir. Bu kapsamda, Meclis AİHM tarafından verilen 13 Nisan 2021 tarihli *Ahmet Hüsrev Altan/Türkiye ve Murat Aksoy/Türkiye* iki Büyük Daire kararına (kesin karar değildir) dikkat çeker ve Yargıtay'ın söz konusu kararı takiben eden gün ivedilikle Ahmet Altan'ın serbest bırakılması yönünde vermiş olduğu kararı memnuniyetle karşılar. Komite böylelikle yetkilileri İnsan Hakları Eylem Planı'nın fazlasıyla geniş yorumlanan Terörle Mücadele Kanunu'nun gözden geçirilmesi dahil olmak üzere insan hakları konularındaki baskın ihtiyaca ve hukuk üstünlüğü bakımından yaşanan sorunlara cevap verecek şekilde harekete geçirmeye teşvik eder.

Ayrıca, Mayıs ve Haziran 2020 olmak üzere yakın tarihte, AGİT Medya Özgürlüğü Temsilcisi gazeteciler hakkında verilen hapis cezalarına atıfta bulunarak yetkilileri ifade özgürlüğüne saygı göstermeye ve gazetecilerin maruz kaldığı baskı ve basın özgürlüğü ihlallerini tersine çevirmeye davet etmiştir.⁷ Sınır Tanımayan Gazetecilerin 2021 yılı Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye 180 ülke arasından 153. Sırada gösterilmiştir.⁸ Avrupa Konseyi'nin Basın Korunması ve Gazetecilerin Güvenliğinin Sağlanması Platformu verilerine göre ise Türkiye halihazırda 91 gazeteci tutukludur.⁹

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye 2020 Raporu'nda ifade özgürlüğünde gerileme kaydedilmeye devam ettiği belirtilmiş, orantısız bir şekilde alınan sınırlandırıcı önlemlerin ifade özgürlüğü ile birlikte karşıt görüşteki kişilerin seslerini duyurması üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olmaya devam ettiği ve gazeteciler halen ceza yargılamalarına tabi tutulduğu ve mahkûm edildiği ifade edilmiştir.

Bu bağlamda, *Venedik Komisyonu'nun* kayda değer bir sonucu ise 'özellikle ilk derece mahkemeleri nezdinde yapılan yargılamalar ve verilen mahkûmiyet kararları ile ifade özgürlüğü üzerinde sebep olunan caydırıcı etki sona ermelidir. Bu bakımdan, Yargıtay'ın

⁵ AİHM'nin 2020 Yıllık Raporu'nda bulunan liste için bkz. sf. 162-165.

⁶ Resolution 2376 (2021), 22 Nisan 2021

⁷ <https://www.osce.org/representative-on-freedom-of-media/454095>

⁸ Türkiye, RSF.

⁹ <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/turkey>

bireylerin yıllarca ceza yargılamalarına tabi tutulmalarını takiben vermiş olduğu beraat kararı yeterli değildir.”¹⁰

Mevcut bilgilerin ışığında, yetkililer tarafından Komite'nin en son kararında talep edildiği şekilde bütüncül bir bilgi paylaşımı yapılmaması ciddi anlamda endişe verici bir konu olarak görülmektedir. Özellikle, bu grup kapsamında değerlendirilen suçlar kapsamında yürütülen kovuşturma ve verilen mahkûmiyet kararları ile ilgili olarak herhangi istatistiki bir bilgi paylaşımı yapılmamıştır. Yetkililer tarafından yargılanan, mahkûm edilen ve tutuklu bulunan ve mahkûmiyet kararını takiben hapiste bulunan gazetecilere dair verilen bilgi ikna edici değildir. Yetkililer tarafından talep edilen istatistiki verilere dair bilgi verilmemiş olması karşısında Komite yukarıda belirtilen kaynaklardan yararlanmıştır. Ancak, yetkililer tarafından verilecek istatistiki veriler gerçek durumun değerlendirilebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Bununla beraber, yetkililerden söz konusu verileri gecikmeksizin sağlamaları istenmelidir.

Ayrıca, mevcut dava grupları kapsamındaki problemler ile ilgili olarak yetkililer özellikle Anayasa Mahkemesi olmak üzere genel önlemlerin yerine getirildiği konusunda üst derece mahkemelerinin iyi emsal teşkil eden uygulamalarını dayanak göstermeye devam etmektedir. Her ne kadar Komite Mart 2020 tarihli kararında üst derece mahkemelerinin emsal kararlarını memnuniyetle karşılamış ise de özellikle ilk derece mahkemelerinin ve savcılarının ifade özgürlüğü bakımından gerekli güvenceleri sağlamaksızın ceza hukukunu uygulamaya devam etmesi nedeniyle bu durum kararlar ile ortaya konulduğu şekilde mevcut problemlere çözüm sağlamak için yeterli görülmemiştir. Komite bu sebeple yetkilileri hakimler ve savcılara yönelik olarak Türkiye’de ifade özgürlüğünün önemine ve ceza hukukunun ifade özgürlüğünü sınırlandıracak şekilde uygulanmaması gerektiğine dikkat çekmek üzere üst düzey siyasi bir mesaj göndermeye davet etmektedir

Komite'nin çağrısına karşılık, yetkililerin bu yönde üst düzey siyasi bir mesaj vermemesi, dolayısıyla sorunlar karşısında farklı görüşlerin özgürce ifade edilmesine imkân tanıyacak şekilde ceza adalet sisteminde yapısal bir değişikliğe ihtiyaç duyulmaması büyük üzüntü ile karşılanmıştır.

Ayrıca, her ne kadar TCK'nın 301. maddesi kapsamında verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarına ve üst derece mahkemelerinin emsal kararlarına dair bilgi verilmiş ise de yetkililerin Komite tarafından 301. maddenin değiştirilmesi yönünde yapmış olduğu acil çağrının göz ardı edilmesi fazlasıyla endişe vericidir. Bu bağlamda, söz konusu hükmün öngörülebilirlik bakımından fazlasıyla geniş bir şekilde kaleme alındığı ve kovuşturmanın Adalet Bakanlığı'nın iznine tabi tutulması itibarıyla yeterli korumanın sağlanmadığı hatırlatılmalıdır.¹¹ Komite, bir kez daha Türk yetkilileri söz konusu hükmü gecikmeksizin Sözleşme standartları ve AİHM içtihadı ile uyum içerisinde olacak şekilde değiştirmeye davet eder.

Artun ve Güvener Dava Grubu Cumhurbaşkanı dahil olmak üzere (TCK md. 299), kamu görevlisine hakaret (TCK md. 125) suçları ile ilgili olarak verilen bilgi Komite'nin son kararında belirtilen herhangi bir genel önleme cevap vermemektedir. Bu durum, bir önceki Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin ¹² TCK'nın 299. maddesinin Avrupa Konseyi'ne üye diğer devletlerde Cumhurbaşkanı'na hakareti düzenleyen hükümlere kıyasla benzeri

¹⁰ Venedik Komisyonu, Türk Ceza Kanunu'nun 216, 299, 301 ve 314 Maddeleri Hakkında Görüş, CDL-AD (2016)002, 11-12 Mart 2016, §§ 123-124.

¹¹ Adalet Bakanlığı'nın kovuşturmayaya izin vermemesine karşılık AİHM'in 10. Madde'nin ihlal edildiği yönünde verdiği karar için bkz. *Altuğ Taner Akçam* (§ 77) ve ayrıca *Balbal* kararları, bununla beraber, bkz. 15 Mart 2016 tarihli Venedik Komisyonu Görüşü (CDL-AD(2016)002).

¹² CommDH(2017)5, 15 Şubat 2017.

görülmemiş bir şekilde uygulandığı tespitleri ve Venedik Komisyonu'nun Mart 2016 tarihli görüşünde belirtildiği üzere basında Cumhurbaşkanı'na hakaret ile ilgili olarak çok sayıda soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyet kararına dair yapılan haberler karşısında duyulan kaygı unutulmamalıdır.¹³

Mahkeme, *diğerlerinin yanı sıra*, devlet başkanlarının görevleri veya statüleri göz önünde bulundurularak bu kişilere ayrıcalık tanıyan veya özel bir koruma sağlayan düzenlemelerin eleştiriler karşısında kalkan görevi görmesi itibarıyla söz konusu düzenlemelerin modern uygulamalar ve sosyal kavramlar ile bağdaşmadığına hükmetmiştir. İnsan Hakları Komiseri, Venedik Komisyonu ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi¹⁴ bu tespit ile aynı görüşte olmakla beraber modern uygulamalar bakımından devletler arasında genel olarak devlet başkanına yönelik hakaretlerin suç olmaktan çıkarılması veya hapis cezası içermeksizin verilebilecek cezaları sınırlarken sadece devlet başkanlarına yönelik ciddi sözlü saldırılar bakımından suçun kapsamının daraltılması yönünde bir konsensüs bulunduğunu göstermektedir.

Bu dava grubu ile ilgili AİHM tarafından yapılan tespitlerin ışığında, yetkililer bir kez daha TCK'nın 125. maddesinin AİHM içtihatı ile uyumlu bir hale getirmek üzere değişiklik yapmaya ve Avrupa'daki konsensüye uygun olarak TCK'nın 299. maddesini yürürlükten kaldırmaya davet edilebilir. Bu durumda, Devlet Başkanı halen medeni hukuk ve ceza hukuku kapsamında öngörülen usullere uygun olarak diğer vatandaşlara hakaret karşısında sağlanan hukuki korumadan faydalanabilecektir.

Son olarak, 2 Mart 2021 tarihinde kabul edilen yeni İnsan Hakları Eylem Planı'na dikkat çekilmektedir. Yetkililer AİHM'nin huzurdaki dava grubu ile ilgili olarak yapmış olduğu değerlendirmeler ile beraber genel olarak ifade ve toplantı özgürlüğü bakımından öngörülen güçlendirme çalışmalarını yerine getirmek üzere somut adımlar atmak yönünde teşvik edilmelidir. Avrupa Konseyi'nin bu amaç doğrultusunda yardım etmeye hazır olduğu belirtilmelidir.

Kabul Edilmesi Teklif Edilen Ara Karar

Yukarıda yapılan değerlendirme dikkate alınarak başvuruların en son incelendiği tarihten bu yana somut bir gelişim kaydedilmediği görülmektedir. Komite'nin Mart 2020 tarihli kararına uygun olarak Komite'ye, Sekreteryaya tarafından işbu toplantı notunun ekinde taslak olarak bulunan ara kararı kabul etmesi önerilmektedir.

Kararlar:

Temsilciler CM/ResDH(2021)110 ara kararını ve CM/ResDH(2021)109 nihai kararını kabul etmiştir.

¹³ Op. cit., dipnot 14.

¹⁴ CommDH(2017)5, 15 Şubat 2017, § 55; CDL-AD(2016)002, 15 Mart 2016, § 56; İnsan Hakları Komitesi, (2011) 19. Madde Hakkında Genel Yorum 34: Düşünce ve İfade Özgürlüğü, § 47.